

Press reliz

Paris vaxtı ilə 09:00-a qədər - 14 sentyabr 2022-ci il tarixinə qədər nəşri qadağandır

Cənub-Şərqi və Şərqi Avropa, Qafqaz və Mərkəzi Asiyada bərpa olunan enerji istehsalında görünməmiş artım qalıq yanacaqlarından asılılığa son qoymaq və enerji təhlükəsizliyini təmin etmək üçün sürətləndirilməlidir.

2022-ci ilə qədər Cənub-Şərqi və Şərqi Avropa, Qafqaz və Mərkəzi Asiya ölkələrində bərpa olunan enerjinin misli görünməmiş artımı mədən yanacaqlarından asılılığa son qoymaq və enerji təhlükəsizliyini təmin etmək üçün sürətləndirilməlidir

- REN21 və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Avropa İqtisadi Komissiyasının (UNECE) 2022-ci il Regional Bərpa Olunan Enerji Hesabatına əsasən bərpa olunan enerji və enerji səmərəliliyi etibarlı və müstəqil enerji təchizatı üçün imkanlar vəd edir.
- 2018-ci ildən bəri regionda bərpa olunan mənbələrdən elektrik enerjisi istehsalı və istehlakında görünməmiş artım müşahidə olunub. Lakin nəqliyyat sektorunda bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadədə, evlərin və binaların isidilməsi və soyudulmasında, sənayedəki istilik və soyutma proseslərində belə artım templəri müşahidə edilməyib.
- Regiondakı ölkələrdə bərpa olunan enerjiyə dövlət və özəl investisiyalar qlobal artım templərindən geri qalır və əhəmiyyətli dərəcədə artırılmalıdır.
- Rusiyanın Ukraynaya hücumu Ukraynanın külək enerjisi potensialının 90%-ə və günəş enerjisi potensialının 30%-ə təsir göstərmiş ki, bu da ümumi regionun külək enerjisinin qoyuluş gücünün dördü birini və günəş enerjisinin qoyuluş gücünün beşdə birini təşkil edir.

Paris, 14.09.2022 - 2017 [\[1\]](#) və 2021-ci illər arasında Cənub-Şərqi və Şərqi Avropa, Qafqaz və Mərkəzi Asiya ölkələrində bərpa olunan mənbələrdən elektrik enerjisinin qoyuluş gücündə 21 gıqavat (GW) həcmində görünməmiş bir artım qeydə alınıb. Əvvəlki dövrlərin göstəriciləri ilə birlikdə regionda bərpa olunan mənbələrdən elektrik enerjisi istehsalının cəmi qoyuluş gücü 106 GvT-a çatmışdır [\[2\]](#). İlk dəfə olaraq bu güc artımı əsasən günəş fotovoltaiq generatorları (artımın 58%-i) və külək enerjisi generatorları (artımın 25%-i) hesabına baş verib. 2017-2021-ci illər ərzində regionda külək turbinlərinin qoyuluş gücü 7 dəfədən, fotoelektrik generatorların qoyuluş gücü 10 dəfədən çox artmışdır.

Bu dövrdə regionda fotovoltaiq və külək turbinlərinin (8,3 QVt) quraşdırılmasında Ukrayna lider olub: ondan sonra Qazaxıstan (3,7 QVt) və Rusiya Federasiyası (3,5 QVt). 2019-cu ildə bu ölkələr bərpa olunan enerjiyə sərmayənin həcminə görə dünyanın ilk 30 ölkəsi sırasına daxil olublar: Ukrayna 17-ci (3,4 milyard ABŞ dolları), Rusiya Federasiyası - 20-ci (2,3 milyard ABŞ dolları), Qazaxıstan (0,8 mlrd. ABŞ dolları) isə 28-ci yerdədir.

Bu gün yayımlanan “REN21 UNECE Bərpa Olunan Enerjinin Statusu 2022” Hesabatı 21-ci Əsr üçün Bərpa Olunan Enerji Siyasəti İcması (REN21) və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Avropa İqtisadi Komissiyası (UNECE) tərəfindən birgə hazırlanmışdır. Hesabat regionun UNECE üzvü olan 17 ölkəsində - Albaniya, Ermənistan, Azərbaycan, Belarus, Bosniya və Herseqovina, Gürcüstan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Moldova, Monteneqro, Şimali Makedoniya, Rusiya Federasiyası, Serbiya,

Tacikistan, Türkmənistan, Ukrayna və Özbəkistan, eləcə də UNECE üzvü olmayan, lakin regiondakı Kosovo ^[31] üçün bərpa olunan enerji və enerji səmərəliliyi sahəsində baş vermiş ən son yenilikləri əhatə edir.

Enerji təhlükəsizliyi regionda bərpa olunan enerji üçün əsas hərəkətverici qüvvədir

Bərpa olunan enerji sahəsində güclü irəliləyişlərə baxmayaraq, region ölkələri qalıq yanacaqlardan və məhdud sayda ixracatçılardan, əsasən də Rusiya Federasiyasından böyük dərəcədə asılı olmağa davam edir. Hesabata görə, regionun 13 ölkəsi enerji idxalından ciddi şəkildə asılıdır və 4 ölkə - Ermənistan, Belarus, Gürcüstan və Moldova enerji təminatının 70%-dən çoxunu idxal edir. Bərpa olunan enerji mənbələri regionun idxaldan asılı ölkələrinə enerji təchizatını şaxələndirməyə və təbii qaz və neft qiymətlərindəki qeyri-stabilliyin iqtisadiyyata mənfi təsirlərini azaltmağa kömək edə bilər.

Qalıq yanacaqlar üçün əhəmiyyətli subsidiyalar, eləcə də qalıq və nüvə yanacaqlarından istehsal olunan elektrik və istilik enerjisi üçün aşağı tariflər bərpa olunan enerjinin bütün sektorlarda sürətlə artımına mane olur. Bu subsidiyaların ümumi daxili məhsulda (ÜDM) payı göstəricisi regionun demək olar ki, bütün ölkələrində azalsa da, 2020-ci ildə də yüksək idi: xüsusən Özbəkistan (6,6%), Türkmənistan (3,2%), Qazaxıstan (2,6%) və Azərbaycanda (2,4%).

"Bölgədə 2021-ci ilə qədər bərpa olunan enerjinin sürətlənməsinə müsbət siyasətlər və bərpa olunan enerji texnologiyalarının xərclərindəki azalmalar səbəb oldu. Lakin hazırda enerji təhlükəsizliyi daha ön plana çıxır. Qalıq yanacaqlardan istifadəni azaltmaq region üçün heç vaxt bu qədər vacib olmamışdı"- deyə REN21-in icraçı direktoru Rəna Adib bildirib.

"BMT-nin iqlim konfransına (BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyası Tərəfləri Konfransının 27-ci sessiyası - COP 27) cəmi neçə ay qalıb, UNECE ölkələri və investorları əldə etdikləri global karbon qazının xalis sıfır emissiyası və qalıq yanacaqlardan asılılığa son qoymaq məqsədlərinə nail olmaq üçün bərpa olunan enerji mənbələrinin tətbiqi üzrə öhdəliklərini tez bir zamanda iki dəfə artırmalıdır", - deyə UNECE-nin icraçı katibi Olqa Alqerova bildirib - "Bu tədbirlər həm də ölkələrə BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə (DİM-lər) nail olmaqda kömək etmək və dayanıqlı enerji sistemlərinə keçidi sürətləndirmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bərpa olunan enerjiyə sərmayənin artırılması enerji təhlükəsizliyi və həm də Ukraynada münəqişə fonunda enerji əlçatanlığının gücləndirilməsi üçün vacibdir".

Rusiyanın Ukraynaya təcavüzü regionda bərpa olunan enerji sahəsində əldə edilmiş irəliləyişə xələl gətirir, lakin gələcəkdə bu, onun artımı üçün səbəb ola bilər.

2022-ci ilin iyun ayına olan məlumata görə, Rusiya Federasiyasının Ukraynaya müdaxiləsi külək stansiyalarının təxminən 90%-i və Ukraynanın günəş enerjisi imkanlarının təxminən 30%-i istismardan çıxarıb. İstismarı dayanan generatorlar regionun külək stansiyalarının gücünün təxminən dördü birini və regionun günəş enerjisi gücünün təxminən beşdə birini təşkil edirdi. İşğalın belə böyük təsiri Ukraynanın son illərdə bərpa olunan enerjiyə investisiya və quraşdırılması baxımından regiondakı lider mövqeyi, həmçinin generatorların coğrafi yeri ilə izah olunur.

"Rusiyanın Ukraynaya təcavüzü və bunun qonşu ölkələrə təsiri son illərdə bərpa olunan enerji sahəsində əldə edilmiş irəliləyişə və onun qısamüddətli inkişafına xələl gətirir. Eyni zamanda, Eyni zamanda, bu hadisələr sürətli enerji keçidinin faydalarını anlamağa imkan verdi və gələcəkdə

regionda bərpa olunan enerji mənbələrinin tətbiqinin kəskin surətdə sürətləndirilməsinə təkan verə bilər", - deyə xanım Adib bildirib.

Güclü irəliləyişlərə baxmayaraq, regionun bərpa olunan enerji potensialından istifadə olunmamış qalır

Bərpa olunan elektrik enerjisinin qoyuluş gücündə əhəmiyyətli artıma baxmayaraq, regionda bərpa olunan enerjinin digər sektorlarda tətbiqi hələ də istifadə olunmamış qalır. Region ölkələrində ən böyük enerji istehlakı binalar, nəqliyyat və sənayenin payına düşür. Bununla belə, nəqliyyat sektorunda, evlərin və binaların qızdırılması və soyudulması, sənayedə isitmə və soyutma prosesləri üçün bərpa olunan enerji mənbələrindən payı çox az dəyişmişdir. Ukrayna regionda nəqliyyat sektorunda bərpa olunan enerjinin ən yüksək payına nail olub: 2020-ci ildə Ukraynada bu göstərici 2,5% olub.

Regionun demək olar ki, bütün ölkələri son beş il ərzində xüsusilə yaşayış binaları sektorunda enerji səmərəliliyi siyasətlərini təkmilləşdiriblər. Bununla belə, ÜDM-in enerji intensivliyi göstəricisi 2019-cu ildə Albaniya istisna olmaqla, bütün digər region ölkələrində Avropa İttifaqı (Aİ-27) ilə müqayisədə daha yüksək olaraq qalıb. Ən yüksək göstəricilər Türkmənistan və Rusiya Federasiyasında müşahidə olunub.

Bərpa olunan enerjinin inkişafına investisiyaların artırılması, milli dəyər zəncirlərinin yaradılması və regional əməkdaşlığın gücləndirilməsinə ehtiyac

Hesabatda bərpa olunan enerjinin inkişafı üzrə məqsədlərin müəyyən edilməsi və onların həyata keçirilməsi üçün tədbirlərin görülməsi istiqamətində mühüm irəliləyişlər qeydə alınıb. Bölgədəki 15 ölkə bərpa olunan enerji mənbələrinin yerləşdirilməsi üçün milli hədəflər, 4 ölkə isə karbon neytrallığı və ya iqlim neytrallığı üçün hədəflər qoyub. Lakin qəbul edilən siyasət və fəaliyyət planları kifayət deyil və onların həyata keçirilməsi çox ləng gedir.

Nəticədə regionun bərpa olunan enerjiyə birgə dövlət və özəl investisiyaları qlobal artım templərindən geri qalıb. 2016-cı ildə regionda bərpa olunan enerjiyə sərmayə 2,7 milyard dollara qədər azalıb və yalnız 2018-ci ildə 2013-cü il səviyyəsinə (7,2 milyard dollar) qayıdıb ki, bu da qlobal sərmayə həcminin təxminən 2,2%-i təşkil edir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, Aİ 2018-ci ildə bərpa olunan enerjiyə 56.5 milyard ABŞ dolları sərmayə qoyub.

"Stabil enerji qiymətləri ilə aşağı karbonlu gələcəyi təmin etmək üçün ölkələr bu gün bərpa olunan enerji mənbələrinə əsaslanan enerji sistemi qurmaq öhdəliyi götürməlidirlər. Buna siyasətlərin həyata keçirilməsi, daxili dəyər zəncirlərinin inkişafı üçün uzunmüddətli maliyyələşdirmə və regional əməkdaşlığın gücləndirilməsi ilə nail olmaq olar" – deyə xanım Alqaerova bildirib.

"Enerji təhlükəsizliyi yerli dəyər zəncirlərinin qurulması ilə baş verməlidir. Siyasətlər bərpa olunan enerji və enerji səmərəliliyi texnologiyalarının yerli istehsalını təşviq etməli və investorları yerli avadanlıqlardan istifadə etməyə təşviq etməlidir", - deyə xanım Adib əlavə edib.

Əksər region ölkələri günəş panelləri və kollektorları, külək turbinləri və enerjiyə qənaət edən sobalar kimi mühüm texnologiyaları idxal edir. Yerli dəyər zəncirlərinə və istehsala investisiyalar havanın keyfiyyətini və insan sağlamlığını yaxşılaşdırmaqla yanaşı, əlavə dəyər yarada və regionda

İqtisadi artıma töhfə verə bilər. Paylanmış (mərkəzləşdirilməmiş) bərpa olunan enerji istehsalı potensialı, hazırda regionda istifadə olunmamış sahə kimi qalır. Bu, enerji yoxsulluğunun aradan qaldırılmasına və iqtisadi inkişafa kömək edə bilər. Məsələn, bələdiyyələr, yerli sakinlər və digər tərəflərin iqtisadi güclənməsinə, gender bərabərliyinə töhfə verə və təbii fəlakətlər və silahlı münaqişələr kimi hadisələrə qarşı davamlılıq yarada bilər.

REN21 və “REN21 UNECE Bərpa Olunan Enerjinin Statusu 2022” haqqında

REN21 dövlət qurumları, hökumətlərarası təşkilatlar, sənaye assosiasiyaları, qeyri-hökumət təşkilatları, elm və akademiya üzrə bərpa olunan enerji sahəsində yeganə global icmadır. İcmamız məlumat toplanması və hesabat vermə proseslərinin mərkəzindədir. “REN21 UNECE Bərpa Olunan Enerjinin Statusu 2022” daxil olmaqla, bütün bərpa olunan enerji haqqında məlumatlandırma fəaliyyətlərimiz REN21-i global miqyasda neytral məlumat və araşdırma icması edən unikal hesabat prosesindən keçir. REN21 möhürünü daşıyan bütün REN21 sənədlər altı hissədən ibarət bir prosesdən sonra hazırlanır:

- Qlobal birliyimizdə müxtəlif sektorlardan olan bir çox ekspertləri cəlb etməklə **məlumatların toplanması** metodlarının hazırlanması: bu, bizə əldə edilməsi çox vaxt çətin və konsolidasiya edilməmiş məlumatları toplamaq imkanı verir.
- **Şəffafliq** prinsipləri əsasında geniş mənbələrdən toplanmış rəsmi və qeyri-rəsmi məlumatların təhlili və şərhə (məsələn, geniş ümumiləşdirmədən istifadə etməklə).
- **Açıq** proses vasitəsilə məlumatların tamamlanması və yoxlanılması
- REN21 komandası ilə ekspertlər arasında **mü sahibələr və digər şəxsi ünsiyyət** növləri vasitəsilə hesabatda əhatə edilən dövrdə bərpa olunan enerjinin inkişaf tendensiyalarına dair ekspert rəylərinin toplanması
- Enerji keçidi ilə bağlı **qlobal və regional müzakirələri formalaşdırmaq** üçün inkişafın izlənilməsi, qərar qəbul etmə proseslərinin məlumatlandırılması üçün sübuta əsaslanan nəticələrin formalaşdırılması və onlara dəstək üçün təsdiqlənmiş məlumat və sübutlardan istifadə
- Mütəxəssislərin öz işlərində istifadə edə bilməsi üçün məlumatlar və məlumat mənbələrinin **açıq şəkildə** təmin edilməsi

“REN21 UNECE Bərpa Olunan Enerjinin Statusu 2022” hesabatı regiondan və dünyadan 260-dan çox müəllif və rəyçinin şərhləri və rəyləri sayəsində hazırlanıb.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Avropa İqtisadi Komissiyası (UNECE) haqqında

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Avropa İqtisadi Komissiyası (UNECE) 1947-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqtisadi və Sosial Şurası tərəfindən Birləşmiş Millətlər Təşkilatının beş regional komissiyasından biri kimi yaradılmışdır. UNECE-nin əsas məqsədi ümumavropa iqtisadi inteqrasiyasını təşviq etməkdir. Avropa, Şimali Amerika, Mərkəzi Asiya və Qərbi Asiyada yerləşən 56 ölkəni birləşdirən UNECE 75 ildir enerji məsələləri üzərində işləyir. 2014-cü ildə UNECE regionda bərpa olunan enerjiden istifadəni artırmaq üçün nəticəyönlü fəaliyyətlər həyata keçirən Bərpa Olunan Enerji üzrə Ekspertlər Qrupunu (GERE) yaratmışdır. UNECE regionda dayanıqlı enerji inkişafı strategiyasını, o cümlədən aşağıdakı məqsədləri təşviq etmək üçün çalışır:

- regionun bütün sakinləri üçün yüksək keyfiyyətli enerji xidmətlərinə davamlı çıxışın təmin edilməsi;
- qısa, orta və uzunmüddətli perspektivdə enerji təchizatının təhlükəsizliyi;

- enerji istehsalının, nəqlinin və istehlakının insan sağlamlığına və ətraf mühitə təsirini azaltmaq üçün daha dayanıqlı enerji gələcəyinə keçidin asanlaşdırılması və bərpa olunan enerji mənbələrinin tətbiqi;
- fəaliyyət səmərəliliyini və ümumi regional əməkdaşlığı optimallaşdırmaq üçün uyğunlaşdırılmış və balanslaşdırılmış enerji şəbəkəsi sistemləri;
- xüsusilə keçid dövründə olan ölkələrdə həm istehsalda, həm də istehlakda enerji səmərəliliyini davamlı şəkildə artırmaq; eləcə də
- AI-nin genişlənməsi kontekstində, enerjinin yenidən qurulması islahatlarının, hüquqi və tənzimləyici islahatların, enerji qiymətləri islahatlarının və sosial aspektlərin enerji siyasətinin inkişafına inteqrasiyası.

Mətbuat əlaqəsi

- Yasmine Abd El Aziz, **REN21** (+ 33 6 52 25 69 52) press@ren21.net
- Jean Rodriguez, **UNECE** (+41 79 444 50 81) jean.rodriguez@un.org
- Jose Bonito, **World Media Wire** (+44 7528 016224) jose.bonito@worldmediawire.com
- Komila Nabiyeva, **Consultant** (+49 157 535 54 799) comms.nabiyeva@web.de

[¹] REN21 Hesabatının əvvəlki nəşri olan “*UNECE Bərpa Olunan Enerjinin Statusu*” hesabatı 2017-ci ildə nəşr olunub və [buradan](#) əldə edə bilərsiniz.

[²] Müqayisə üçün, qlobal quraşdırılmış bərpa olunan enerji gücü 2021-ci ildə 3,146 GvT olub (REN21 2022).

[³] Kosovoya bütün istinadlar BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1244 (1999) sayılı qətnaməsi kontekstində edilir.